

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ระบุถึงความจำเป็นในการพัฒนา “คน” และ “คุณภาพของคน” โดยเน้นคนเป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนาประเทศ การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าตลอดจนแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมและการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนได้สามารถพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ได้ตลอดชีวิต (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 1) ในปัจจุบันนโยบายทางการศึกษากำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า เด็กไทยทุกคนต้องได้เรียนหนังสือตามวัย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ได้บัญญัติไว้ถึงสิทธิและหน้าที่และทางการศึกษาในการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการไว้คือ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐพึงจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายและมีสิทธิที่จะได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นทางการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษา, 2542 : 16)

จากแนวนโยบายของแผนพัฒนาการศึกษาและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินั้นชี้ให้เห็นว่ารัฐได้ให้ความสำคัญของการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กพิการทุพพลภาพ และกลุ่มด้อยโอกาสโดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนที่บุคคลพึงจะได้รับอย่างเท่าเทียมกัน

จะเห็นว่าพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวให้การคุ้มครองเด็กตลอดจนเยาวชนที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือด้อยโอกาสให้มีสิทธิและโอกาสในการศึกษาระดับพื้นฐานเป็นพิเศษด้วย ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือการจัดการศึกษาพิเศษนั้นต้องมีความเหมาะสมกับเด็กแต่ละคน เนื่องด้วยจากความความบกพร่องทางด้านร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญาที่อาจทำให้เป็นอุปสรรคในการเรียนรู้ปกติ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานรวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษกลุ่มดังกล่าวด้วย จึงมี

การกำหนดนโยบายการดำเนินงานไว้ 4 ด้าน คือ การประกันโอกาสทางการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา การประกันประสิทธิภาพการศึกษา และการประกันความปลอดภัยของนักเรียน การดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าว มีการประกันโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษา ซึ่งได้จัดไว้ในรูปแบบการเรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2539 ถึงปัจจุบัน

สำหรับปี 2542 ได้มีการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษครอบคลุมทุกพื้นที่จังหวัดโดยทุกกลุ่มโรงเรียนจะมีโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมอย่างน้อย 1 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 4,221 โรงเรียน จำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 69,644 คน จำแนกเป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น 4,614 คน นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 3,376 คน นักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา 14,964 คน นักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย 8,145 คน นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ 23,760 คน นักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้านพฤติกรรม 6,226 คน นักเรียนออทิสติก 1,375 คน นักเรียนที่มีความบกพร่องซ้ำซ้อน 3,728 คน และนักเรียนที่มีปัญหาทางการพูดและภาษา 3,456 คน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 3)

จากแนวทางที่จะมุ่งเน้นในการปฏิบัติตามทิศทางของนโยบายทั้ง 4 ด้านได้มีการประกันโอกาสทางการศึกษาสำหรับนักเรียนในจังหวัดเชียงใหม่โดยเน้นเด็กที่มีความต้องการพิเศษและเด็กด้อยโอกาสบนพื้นที่สูงซึ่งในปัจจุบันสามารถให้บริการทางการศึกษาให้แก่เด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติรวม 805 คน ใน 289 โรงเรียน มีเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านการมองเห็นจำนวน 54 คน เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 65 คน เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย 178 คน เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา 508 คน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่, 2542 : 6)

สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานที่มีความตระหนักในสิทธิคนพิการในด้านการศึกษา ถึงแม้ว่าจะเป็นหน่วยงานทางการแพทย์แต่ก็มีการจัดกลุ่มเด็กเพื่อเตรียมความพร้อมเด็กก่อนสู่ระบบโรงเรียนและถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา ด้วยภารกิจหลักของสถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ มีบทบาทหน้าที่ในการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า เด็กที่มีบกพร่องทางด้านสติปัญญา เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม เด็กที่มีบกพร่องทางด้านร่างกายและเด็กที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพจิตด้วย ซึ่งมีความครอบคลุมทั้ง 17 จังหวัดภาคเหนือ ทั้งนี้ในกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นจะเน้นการส่งเสริมพัฒนาการและการกระตุ้นพัฒนาการ ผู้มารับบริการคือกลุ่มเด็กที่อยู่ระหว่างช่วงอายุ 0-12 ปี ส่วนใหญ่อยู่ในวัยก่อนเรียนและวัยเรียน (ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ, เอกสารแผ่นพับ : ม.ป.ป.)

จะเห็นว่าการส่งเสริมพัฒนาการเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาประเภทต่าง ๆ เมื่อเด็กได้รับการเตรียมความพร้อมและส่งเสริมพัฒนาการถึงเกณฑ์ที่จะต้องได้รับการส่งต่อในระบบโรงเรียน ดังนั้นสถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ในฐานะที่เป็นหน่วยงานในการประสานงานและมีส่วนในการส่งต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษา เพื่อเข้าเรียนในระบบโรงเรียนซึ่งอาจจะมีทั้งโรงเรียนเรียนร่วมและโรงเรียนพิเศษเฉพาะให้ได้มีโอกาสในการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนต่อไป

จากการศึกษาข้อมูลย้อนหลัง 5 ปี คือ ตั้งแต่ปี 2541-2546 (ข้อมูลจากแฟ้มสถิติเด็กที่มารับบริการในโครงการเตรียมความพร้อมเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาก่อนส่งต่อเข้าสู่ระบบโรงเรียน, 2541-2546 : ม.ป.ท.) สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ได้ส่งเด็กเพื่อเข้าเรียนในโรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 30 โรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูลการส่งเด็กเข้าโรงเรียนดังแสดงไว้ในตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 จำนวนเด็กที่ส่งเข้าโรงเรียนแยกตามเพศของเด็ก

ปี	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
2541	4	1	5
2542	-	2	2
2543	5	1	6
2544	9	2	11
2545	8	1	9
2546	1	2	3
รวม	27	9	36

จากตารางที่ 1.1 สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ส่งเด็กไปเรียนร่วมในโรงเรียนตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2541-2546 รวมทั้งหมด จำนวน 36 คน แยกเป็นเพศชายจำนวน 27 คน เพศหญิงจำนวน 9 คน

ตารางที่ 1.2 จำนวนเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ส่งเข้าเรียนในโรงเรียน แยกตามประเภทโรงเรียน

ปี	ประเภทโรงเรียน			รวม
	โรงเรียนเอกชน	โรงเรียนรัฐบาล	โรงเรียนพิเศษ	
2541	2	2	1	5
2542	-	2	-	2
2543	6	-	-	6
2544	2	7	2	11
2545	2	7	-	9
2546	-	3	-	4
รวม	12	21	3	36

จากตารางที่ 1.2 สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ส่งไปเรียนร่วมและส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนเอกชน¹ รองลงมาคือโรงเรียนรัฐบาล²

ตารางที่ 1.3 จำนวนเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ส่งเข้าโรงเรียนแยกตามสถานที่ตั้ง

สถานที่ตั้ง	ปี					
	2541	2542	2543	2544	2545	2546
เขตอำเภอเมือง	3	-	1	4	8	2
นอกเขตอำเภอเมือง	2	2	4	6	1	2
นอกจังหวัดเชียงใหม่	-	-	1	1	-	-
รวม	5	2	6	11	9	3

¹โรงเรียนเอกชน คือ โรงเรียนในระดับอนุบาลและประถมศึกษาที่สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

²โรงเรียนรัฐบาล คือ โรงเรียนในระดับอนุบาลและประถมศึกษาที่สังกัดคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

จากตารางที่ 1.3 โรงเรียนที่สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ส่งไปเรียนร่วมส่วนใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง และรองลงมา คือโรงเรียนที่อยู่นอกเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ และ ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 1.4 จำนวนเด็กที่ส่งเด็กเข้าโรงเรียนแยกตามโรค¹

โรค	ปี				
	2541	2542	2543	2544	2545
โรคสมองพิการ (Cerebral Palsy)	2	1	-	-	-
สมาธิสั้น (ADHD)	3	-	1	2	2
ความบกพร่องทางสติปัญญา (Mental Retardation)	1	-	-	4	1
พิการซ้ำซ้อน (Moderate MR with Hemiplegia)	-	1	-	-	-
โรคลมชัก (Epilepsy)	-	-	1	1	-
บกพร่องทางสติปัญญาที่มีพฤติกรรม อยู่ไม่นิ่งร่วมด้วย (MR with Hyperactive)	-	-	-	1	-
เรียนรู้ช้า (Slow Learner)	-	-	2	1	1
อัมพาตครึ่งซีก (Hemiplegia)	1	-	-	1	1
ออทิสซึม (Autism)	-	-	-	-	2
ดาวน์ซินโดรม (Down Syndrome)	-	-	-	-	1
พัฒนาการล่าช้า (Delayed Development)	-	-	1	1	-
รวม	7	2	5	11	8

¹ การส่งเด็กเข้าโรงเรียนแยกตามโรค หมายถึง การใช้คู่มือ ICD-10 (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problem) เพื่อจำแนกกลุ่มโรคต่างตามมาตรฐานในระดับนานาชาติ (ตามรายละเอียด ในนิยามศัพท์เฉพาะ)

จากตารางที่ 1.4 พบว่าเด็กส่วนใหญ่ที่มารับบริการที่สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ และผ่านการเตรียมความพร้อมก่อนส่งต่อเข้าสู่ระบบโรงเรียน เด็กส่วนใหญ่มีภาวะอาการสมาธิสั้น ร่องลงมา คือ ความบกพร่องทางสติปัญญาและเรียนรู้ช้าตามลำดับ

จากข้อมูลดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมของเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาใน โรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ที่รับเด็กจากสถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์เข้าเรียนร่วมในโรงเรียนและในฐานะผู้วิจัยเป็นผู้ปฏิบัติงานได้ทราบถึงปัญหาในการรับเด็กของโรงเรียนดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในด้านการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษา โรงเรียนเรียนร่วมในจังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อที่จะสามารถขยายผลการจัดการศึกษาไปยังโรงเรียนอื่น ๆ ที่รับเด็กที่มีความต้องการพิเศษต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาในเขตจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมใน โรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อขยายผลการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในรูปแบบการเรียนร่วมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่
2. ได้รู้รูปแบบการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมของเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่และหน่วยงานของสถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรในชั้นการศึกษาเบื้องต้น ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาที่จัดการศึกษาในรูปแบบเรียนร่วมที่รับเด็กจากสถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์เข้าเรียนร่วมโดยไม่ส่งกลับ จำนวน 15 โรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยถามผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง

2. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเชิงลึก ได้แก่ โรงเรียนที่สามารถจัดการศึกษารูปแบบเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาและเด็กปกติในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ที่อยู่ในเกณฑ์ดีโดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูที่เกี่ยวข้องและผู้ปกครอง

3. ประชากรที่ศึกษาในชั้นขยายผล ได้แก่ ครูและผู้บริหารโรงเรียนเครือข่ายของสถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ จำนวน 30 โรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่

4. ขอบเขตด้านเนื้อหา การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษแบบเรียนร่วมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ ในด้านต่อไปนี้

- 4.1 การบริหารจัดการ
- 4.2 การจัดการเรียนรู้
- 4.3 กิจกรรมส่งเสริม
- 4.4 ชุมชนสัมพันธ์

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ การจัดการศึกษาในรูปแบบเรียนร่วมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน

ตัวแปรตาม ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ สภาพการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เด็กที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึง ผู้ป่วยเด็กที่แพทย์วินิจฉัยแยกโรคตามคู่มือจำแนกโรคตามมาตรฐานระดับนานาชาติ (ICD-10) และผ่านการเตรียมความพร้อมจากสถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ และเข้าเรียนร่วมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่

2. การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม หมายถึง วิธีการหรือแนวทางจัดการศึกษาสำหรับ

เด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ที่ครอบคลุมการดำเนินการ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ กิจกรรมส่งเสริมและชุมชนสัมพันธ์ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางด้านการศึกษา

3. Cerebral Palsy หมายถึง โรคสมองพิการในทารก
4. ADHD เป็นกลุ่มของความผิดปกติ อาการไม่อยู่นิ่ง เคลื่อนไหวตลอดเวลา ขาดสมาธิร่วมกับควบคุมไม่ได้ และทำอะไรได้ตลอดเวลา หุนหันพลันแล่น ไม่เข้าใจระเบียบ
5. Moderate MR with Hemiplegia หมายถึง ภาวะปัญญาอ่อนระดับปานกลาง และค่าเชาวิปัญญาประมาณ 35-49 และมีอัมพาตครึ่งซีกร่วมด้วย
6. MR หรือ Mental Retardation หมายถึง ภาวะที่การพัฒนาทางจิตหยุดชะงักหรือพัฒนาไม่สมบูรณ์ มีลักษณะเฉพาะคือทักษะไม่ปกติในระยะของพัฒนาการ
7. Epilepsy หมายถึง โรคลมชัก
8. MR with Hyperactive ลักษณะเหมือน MR และมีอาการไม่อยู่นิ่ง เคลื่อนไหวตลอดเวลา ขาดสมาธิร่วมด้วย
9. Slow Learner หมายถึง ความผิดปกติในการพัฒนาของทักษะในการเรียนรู้ และมีความผิดปกติในทักษะในระยะแรกของพัฒนาการ โดยไม่ได้เกิดจากการไม่เรียนหรือไม่ได้เกิดจากปัญญาอ่อน
10. Autism หมายถึง ความผิดปกติในการพัฒนาการสร้างสัมพันธ์และสื่อความหมาย
11. Hemiplegia หมายถึง อัมพาตครึ่งซีก
12. Down Syndrome หมายถึง ความผิดปกติของโครโมโซม
13. Delayed Development หมายถึง พัฒนาการช้า ทำอะไรช้ากว่าคนอื่น เช่น การพูด การเดินหรือการเจริญเติบโต
14. โรงเรียนเครือข่าย หมายถึง โรงเรียนที่สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ส่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษไปเรียนร่วมสถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ ตั้งแต่ปี 2541-2546